Philological Studies 17, 2, (2019) 288-291 **Стручен труд**
УДК: (049.32)
doi: 10.17072/1857-6060-2019-17-2-288-291

ОСВРТ КОН „МАКЕДОНСКОТО ЖЕНСКО ТВОРЕШТВО ВО XIX ВЕК“ ОД СЛАВЧО КОВИЛОСКИ

(Ковиловски, Славчо. *Македонското женско творештво во XIX век*. Скопје: Институт за македонска литература, 2018)

Марина Мијаковска
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“
Скопје, Македонија

REVIEW OF *MACEDONIAN WOMEN'S CREATION IN THE XIX CENTURY* FROM SLAVCHO KOVILOSKI

(Kovilovski, Slavčo. 2018. *Macedonian Women Art in the 19th Century*. Skopje: Institut za makedonska literatura)

Marina Mijakovska
National and university library sv. Klement of Ohrid
Skopje, Macedonia

Станува збор за публикувана докторска дисертација во издание на Институт за македонска литература во 2018 година. Можам да констатирам дека ова е интердисциплинарна студија од областа на: книжевноста, историографијата, културологијата и фолклорот. Оваа монографија е прв труд од ваков тип, кој ги инагурира македонските авторки како скриени и непознати фигури од XIX век. Ковилоски, во својот истражувачки порив, пронаоѓа нови женски имиња кои досега не се познати во науката. Композицијата на студијата се состои од шест компактни делови и како додаток содржи табела на: интерпретаторки на народни песни, индекс и користена архивска граѓа и литература. Предговорот е напишан од самиот автор и претставува нацрт на клучната теза, односно тој прави приказ на костурот на својата тема и

целта на истражувањето. Целта на Ковилоски е да се истражи дејноста на македонските жени во литературата, во фолклорот, во образованието и во револуционерните борби од XIX век. Во овој период жените се на маргините, а акцентот е ставен на машките фигури. Токму затоа авторот има за цел да ги истражи и открие жените, кои се значајни во општествените случувања од овој период и да ја прикаже нјивната видливост и присутност.

Во првиот дел од трудот насловен „*Жената во светот во XIX век*“, Ковилоски ги поставува истражувачките прашања и во овој дел ја истражува положбата на жените и нивната борба за права и нивното општествено учество. Во овој период, според Роси Браидоти, жените минуваат низ процес на преминување во субјекти. Жените сакале да учат и затоа се отворале женски училишта. „Подемот на женското образование најмногу може да се забележи преку отворањето на повеќе основни и високообразовни центри, во кои се изучувале повеќе предмети: од јазици, преку медицина, од природно-математички науки“ (Ковилоски, 2018: 23). Женското творештво во Европа, во овој период, опфаќа социјални, политички и економски теми, а женскиот глас излегува во периодиката преку објава на памфлети, прогласи, манифести, итн. Во овој дел Ковилоски најмногу се посветува на творештвото на Мери Волстонкрафт од Англија како клучна фигура и феминистичка активистка преку која го прикажува „лицето на жените“ од Европа. Потоа се задржува на состојбата на балканските авторки од: Србија, Хрватска, Албанија, Бугарија, Романија и Македонија. Биле отворени женски училишта во повеќе градови во Македонија и основани женски здруженија кои извршувале револуционерни активности. Борбата на жените во XIX век најпрво е борба за образование и еманципација што оди паралелно со нивната самосвест и слобода.

Во вториот дел „*Културноисториските процеси во Македонија во XIX век*“ се дава акцент на сликата на македонските општества и просветителството во Македонија. Ковилоски во овој дел се задржува на македонската традиција и обичајното право поврзани со жените од руралните средини. Потоа се осврнува на урбанизацијата на македонската жена во XIX век и просветителството. Во тој период македонските девојчиња се школувале во Русија, а потоа во 60-тите години се отвориле женски училишта во: Кукуш, Солун, Прилеп, Битола, итн. Се носеле учителки од странство. Во нив се образувале: Славка Динкова, Царевна Миладинова-Алексиева, Славка Чакарова,

итн. Тие женски фигури биле и првите образовани учителки во македонските женски училишта. Во овој дел Ковилоски заклучува: „Токму учителките се истакнале и како авторки, носителки на женското писмо. Единствено тие пишувале и објавувале свои оригинални текстови, дописки, статии и преводи во тогашниот печат“ (Ковилоски, 98). Во револуционерното движење во Македонија активно учествувале и жените што се бореле за слобода и за свои права. Такви се: Сирма Војвода, Анастасија Узунова, Анета Спирова, Василка Каранџова, и др. Интересно е тоа што Ковилоски се задржува на прототипот на женски ликови кај македонските творци. Сите женски ликови се прикажани како: бунтовни, истрајни, индивиуални. Тој се задржува на анализата на женските ликови во народните песни и ликот на: девојката, мајката, сестрата, самовилата. Тоа се реални скици и модели на македонската жена. Ликот на мајката како реален и книжевен модел е од особено значење во: народното творештво, фолклорот и белетристиката, заклучува Ковилоски.

Во третиот дел „*Народни пејачки*“, Ковилоски прави приказ на историските факти за народните пејачки и за женските песни. Тие внесувале некои свои елементи во нив. Како најистакнати женски имиња се: Дафина од Просеник (Серско); Парашкева Сирлешчова (Банско); Депа Каваева (Струга); Ѓурѓа Котева (Прилеп); Божана Трпанова (Прилеп); Арса Стрезова (Охрид); Цвета Мазнеова (Тетово); Дафа Цепенкова (Прилеп); Илинка Везенковска (Крушево) и Митра Ристова (с. Лешко).

Во четвртиот дел „*Појава на македонското женско писмо*“, се задржува на јавните настапи и ангажираноста на жените. Во периодот на XIX век жените почнувавале да создаваат: извештаи, правни акти, коренспонденција и јавни говори. Најистакнати жени во овој период се: Славка Динева, Евгенија Јанчулева и Царевна Миладинова-Алексиева. Во овој дел авторот се осврнува на одредени историографски, архивски и историски извори.

Во петтиот дел на студијата „*Творечки појави на македонските авторки*“ авторот се задржува на статиите и на дописките како најкарактеристични текстови на македонската жена. Истакнати се авторките: Славка Динкова и Султана Чикманова, М. Хр. Зрнева, Евтимица Јанчева. Активната улога на жената се гледа и во креирањето на правилници и правни акти. Истакнати авторки во оваа облст се: Царевна Миладинова-Алексиева и Екатерина Дукова. Извештаи за работата на женските училишта први изработиле Славка Динкова и

Евгенија Јанчулева. Тие се јавиле и како први жени преведувачи од француски јазик. Што се однесува до коренспонденцијата, најистакнати жени што пишувале писма, молби, барања, жалби и честитки се: Ефросина Робева, Митра Миладинова, Захарија Наумчева и Коца К. Каменециева. Интересен е фактот дека жените биле и запишувачки на народни умотворби и се занимавале со препишувачка дејност. Истакнати се две жени собирачки на народно творештво: Екатерина Шапкарева и Ст. А. П. Стоилова.

Во шестиот дел „*Биобиблиографии на македонските авторки од XIX век*“ од студијата се дадени фактографските податоци за животот и за делото на македонските жени од овој период. Направен е и табеларен приказ на народните пејачки. Ковилоски за првпат открива 160 македонски народни пејачки. Македонската жена била еманципирана жена, а не само нем набљудувач во општеството. Таа била активен учесник во образовните процеси и културните политики во Македонија.

Во Заклучоток авторот ги изнесува клучните тези во однос на темата, а стугијата има и резиме на англиски јазик. Трудот е комплетно збогатен со: индекс, приложена архивска граѓа и богата користена литература.

За научната книга „Македонско женско творештво во XIX век“ од д-р Славчо Ковилоски можам со задоволство да констатирам дека претставува реток труд од ваков тип во науката кај нас. Авторот истражува една ретка и нова тема за женското творештво и за женскиот активизам, а во неговиот фокус се македонските авторки од XIX век за кои до сега не постоеја книжевни проучувања. Во широкиот методолошки инструментариум и богатата архивска и историска граѓа, Ковилоски остава исклучително напишан интердисциплинарен труд, кој дава свој значаен придонес во повеќе науки кај нас. Авторот ги бележи парадигматичните женски авторки и учителки од Македонија, народните пејачки и интерпретаторки, а става посебен акцент на широкиот документаторски материјал од овој период на македонската преродба. Затоа можеме да зборуваме за прв активизам на жените како учителки, запишувачки на фолкор, нарони пејачки и интерпретаторки и како составувачки на статии, писма, правни акти и документи преку кои се зајакнува општествената улога на жената преку смената на приватната со јавната сцена.